

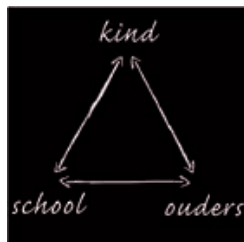
Bruggen bouwen tussen school en thuis

Samenwerken met ouders

Ouderbetrokkenheid staat op de agenda van scholen. In hoeverre is er aandacht voor de samenwerking met ouders die moeite hebben om het onderwijs te begrijpen of onbekend zijn met lezen en schrijven? Denk hierbij aan de grootstedelijke situatie waar de leefwerelden van school en thuis soms erg verschillen en vaak sprake is van laaggeletterdheid bij ouders. In dit artikel lees je hoe je met deze ouders samenwerkt.

Martine van der Pluijm is pedagoog en als onderzoeker verbonden aan het Kenniscentrum Talentontwikkeling van Hogeschool Rotterdam. Zij is voorzitter van Stichting Wereldleren

Steeds meer onderzoeken bevestigen de impact van het onderwijsondersteunend gedrag van ouders thuis op de schoolprestaties van kinderen (Lusse, 2013; Bakker et al, 2013; Jaynes, 2007; Desforges en Abouchaar, 2003; Henderson en Mapp, 2003; Lee en Bowen, 2006; Fan en Chen, 2001). Zeker als het gaat om taal is de rol van ouders thuis zo belangrijk. Taal begint thuis (Teale en Sulzby, 1986; Sénéchal et al, 2001). In de meest optimale situatie vullen school en ouders elkaars rollen aan: op school leren kinderen de technische kanten van taal, thuis is de plek voor ontspanning en passen kinderen toe wat ze geleerd hebben. Een wederkerige relatie tussen het kind, de ouder(s) en de leerkracht is de basis voor taal. Als die relatie goed is, dan ziet deze eruit als in de driehoek hieronder waarbij de pijlen de wederkerige relatie aangeven.

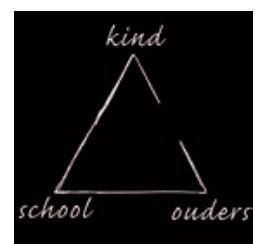
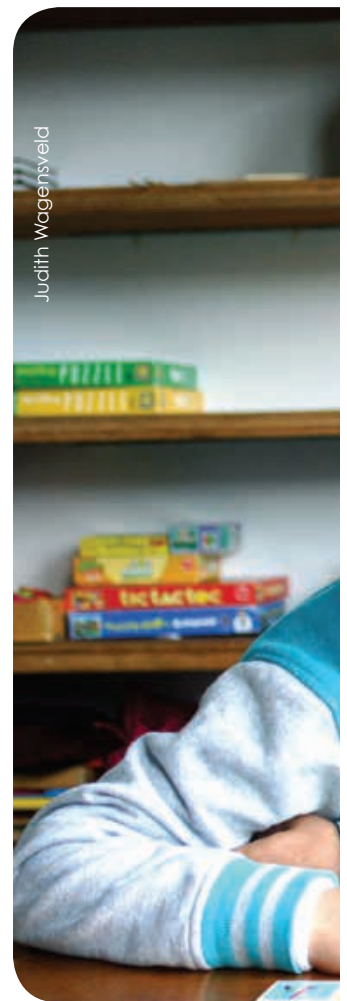
Als ouders laaggeletterd zijn, dan is extra ondersteuning van deze kinderen en hun ouders door school van groot belang. Veel van deze ouders zijn niet bekend met het belang van hun

taalstimulerende rol of weten niet wat stimulerend werkt. Leerkrachten vinden de samenwerking met deze ouders soms lastig (Van der Pluijm, 2014). Juist voor deze kinderen is de samenwerking zo belangrijk.

Laaggeletterde ouders

Laaggeletterdheid speelt met name in veel grootstedelijke situaties een grote rol. Opvallend is dat laaggeletterdheid bij ouders door leerkrachten nog onvoldoende herkend wordt (Van der Pluijm, 2014). We kennen problemen van mensen die een andere taal spreken, maar problemen met lezen en schrijven zijn minder zichtbaar.

De verschillen tussen laaggeletterde ouders zijn groot. Sommige ouders kunnen bijna niet lezen en schrijven en hebben moeite met een gesprek. Anderen hebben vooral moeite met lezen of schrijven van instructies, zoals de brief van school of de opdrachten van de leerkracht. De kans op herhaling van het probleem is niet denkbeeldig omdat kinderen de taal voor een groot deel leren in de informele situatie thuis. Het zal duidelijk zijn dat een laaggeletterde ouder weinig leest en schrijft thuis. Dat betekent dat in de directe thuisomgeving van het kind weinig boeken en kranten zijn. Schriftelijke

Geletterdheid en laaggeletterdheid

Geletterdheid is het gebruiken van gedrukte en geschreven informatie om te functioneren in de maatschappij, om de eigen doelen te bereiken en om de eigen kennis en mogelijkheden te ontwikkelen. Laaggeletterdheid is het onvermogen daartoe (OECD, 2000).

Verdiep je in de taalsituatie thuis: als ouders een andere taal spreken, betekent dit niet altijd dat zij laaggeletterd zijn

Laaggeletterden

Recent landelijk onderzoek toont aan dat 1,3 miljoen volwassenen moeite hebben met lezen en schrijven (De Greef et al, 2013). Dit is één op de negen volwassenen. Eerder is onderzoek gedaan naar het aantal laaggeletterden in Rotterdam. Dit aantal bleek fors hoger dan het landelijke aantal. Het gaat om bijna honderdduizend Rotterdammers. Ofwel: één op de vijf Rotterdammers is onvoldoende taalvaardig om zich zelfstandig te redden in de samenleving.

en mondelinge taal gaan vaak hand in hand. Kenmerkend voor veel van deze gezinnen is dat er ook weinig gesproken wordt. Het kind groeit op in een zogeheten 'taalarme' omgeving en heeft geen rolmodel om zich aan te spiegelen op het terrein van spreken, lezen en schrijven. In de afbeelding van de tweede driehoek op pagina 18 is minder of geen sprake van een stimulerende interactie.

Geen aansluiting

Op ruim twintig basisscholen in Rotterdam is onderzocht of leerkrachten en andere medewerkers signalen van laaggeletterde ouders herkennen. De schattingen van de aantallen ouders waarbij volgens leerkrachten signalen van laaggeletterdheid herkend werden variëren van een enkele ouder tot soms tien per groep (Van der Pluijm, 2014). Het gaat om veel ouders. Het niet herkennen van laaggeletterdheid leidt in de praktijk soms tot miscommunicatie of andere onbedoelde neveneffecten in de samenwerking. Ter illustratie een voorbeeld van een observatie in de praktijk. In het eerste voorbeeld is sprake van eenrichtingsverkeer, in het tweede voorbeeld van tweerichtingsverkeer.

Voorbeeld: rapportgesprek met ouder groep 4 (eenrichtingsverkeer)

De leerkracht: ontvangt de ouder vriendelijk, met een glimlach en schudt de hand. De ouder wordt ontvangen aan de tafels van de kinderen en het rapport wordt opengeslagen. De leerkracht kijkt naar het rapport, vertelt wat de resultaten zijn van het kind en wijst naar de beschrijving in het rapport.

De ouder: kijkt naar beneden bij binnenkomst, ook tijdens het schudden van handen. Kijkt naar beneden tijdens het gesprek. De ouder kijkt niet mee in het rapport. De ouder knikt en zegt steeds alleen 'ja' tijdens het gesprek. Na het gesprek kijkt de ouder weg en vertrekt snel zonder nog iets te zeggen.

Voorbeeld: rapportgesprek met ouder groep 1/2 (tweerichtingsverkeer)

De leerkracht: ontvangt de ouder vriendelijk, met een glimlach en schudt de hand. De ouder wordt ontvangen aan de tafels van de kinderen. De leerkracht vraagt hoe het thuis gaat. De leerkracht vat samen wat de ouder zegt en verifieert of dit klopt, voor ze de volgende stap maakt naar het bespre- ➤

Herkennen van laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is niet altijd gemakkelijk te herkennen, zeker niet als ouders wel goed Nederlands spreken. Signalen die kunnen wijzen op laaggeletterdheid zijn als de ouder:

- geen basisschool heeft afgerond of net wel (informatie uit de leerlingadministratie, maar ook relevant om ouders te vragen tijdens bijvoorbeeld een kennismakingsgesprek)
- niet reageert op schriftelijke uitnodigingen
- nooit aanwezig is bij bijeenkomsten op school
- veel vragen stelt over huiswerk of brieven van school
- moeite heeft met het helpen van het kind met taal- of rekenoefeningen
- de tips van de leerkracht voor taalstimulering niet uitvoert
- een kruisje in het rapport zet
- lees- en schrijfsituaties vermijdt

Ook de volgende uitspraken van ouders kunnen duiden op laaggeletterdheid:

- 'Ik dacht dat die afspraak morgen was', (door een ouder die regelmatig niet op komt dagen omdat hij of zij de afspraak niet heeft genoteerd)
- 'Ik lees nooit. Daar heb ik de tijd niet voor.'
- 'Ik houd niet van lezen. Ik kijk liever televisie.'

Bron: Van der Pluijm (2014); Bersee et al (2005)

ken van het rapport. Voor ze dat doet, vraagt ze de ouder naar haar inschatting van de vordering van het kind. En hoe het gaat met het kind thuis. Bij de volgende stap legt de leerkracht uit hoe de school denkt over de ontwikkeling van het kind en wat hierover in het rapport staat.

Laaggeletterde ouders hebben meer erkenning en vertrouwen nodig

De ouder: kijkt zenuwachtig om zich heen bij binnenkomst, ook tijdens het handen schudden. Glimlacht terug naar de leerkracht. De ouder vertelt voorzichtig over thuis. Dat het beter gaat. De ouder vertelt dat ze vindt dat haar dochter veel leert en noemt ook voorbeelden. Ze glimlacht als ze dat vertelt. De ouder

kijkt naar de leerkracht en luistert naar de uitleg van de leerkracht over het rapport. Ze knikt of schudt haar hoofd als haar vragen worden gesteld.

In het eerste voorbeeld begrijpt de ouder de leerkracht niet en ontstaat zo eenrichtingsverkeer. De leerkracht vindt de vader niet geïnteresseerd. In het tweede fragment zoekt de leerkracht naar wisselwerking. De leerkracht is positief over de betrokkenheid van de ouder. Voor meer voorbeelden, zie

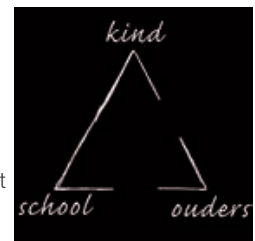
www.hjk-online.nl/hjk/downloads

Als ouders een andere taal spreken, betekent dit niet dat zij per definitie laaggeletterd zijn. Deze ouders voelen zich soms niet prettig in het contact met school, omdat zij het idee hebben dat de leerkracht hen niet serieus neemt vanwege hun gebrekkige beheersing van het Nederlands. Zo blijkt bijvoorbeeld uit het volgende citaat van een ouder met kinderen in groep 1/2, 4, 6 en op voortgezet onderwijs (dochter van leerkracht Arabisch en liefhebber van Arabische literatuur): 'Die leerkracht denken ik ben dom. Omdat ik niet Nederlandse taal spreek.'

Andere ouders spreken de Nederlandse taal vloeiend, naast hun eigen taal. Bij doorvragen blijken zij echter geen affiniteit te hebben met lezen en in beide talen liever niet te lezen, zo blijkt uit het citaat van deze moeder in groep 0. De leerkracht herinnerde zich na het horen van deze uitspraak ook andere signalen van laaggeletterdheid: 'Ik moet eerlijk zeggen dat ik zelf ook niet lees, helemaal niet... Ik vind het ook niet leuk. Nooit leuk gevonden.'

Voor weer een aantal andere ouders geldt dat zij moeite hebben met het spreken, lezen en schrijven van de Nederlandse taal en het schrift ook in hun eigen taal matig beheersen.

Door miscommunicatie kan, aanvullend op de kloof in de taal tussen ouder en kind, een kloof ontstaan in de communicatie tussen leerkracht en ouder. Dit ziet er dan als volgt uit:

Wat kun je als leerkracht doen?

De samenwerking met alle ouders is van belang. Laaggeletterde ouders hebben soms net wat meer vertrouwen en toenadering nodig. De volgende tips geven hierbij houvast:

Tip 1: Werk aan een wederkerige relatie

Een randvoorwaarde voor optimale samenwerking met alle ouders is dat er erkenning is voor de rollen van school en die van ouders, en dat er wisselwerking tussen beide partijen is: een wederkerige relatie. Voor laaggeletterde ouders geldt dit des te meer. Zij hebben vaak net wat meer erkenning en vertrouwen nodig. Dat betekent dat het belangrijk is elkaar te leren kennen, elkaar proberen te begrijpen en bij elkaar aan te sluiten. Zonder wederkerigheid wordt de communicatie eenrichtingsverkeer en is niet duidelijk of de boodschap aankomt.

Tip 2: Verdiep je in de taalsituatie thuis

Een manier om iets te weten over de taalsituatie thuis en de ouders is het opleidingsniveau. Dat is al bij inschrijving bekend. Daarnaast zijn ouders

de beste informant. Vraag naar hun ervaringen met school en taalbeheersing. Bijvoorbeeld tijdens een kennismakingsgesprek.

Tip 3: Stel het geletterdheidsniveau van ouders in je groep vast

Breng mogelijke laaggeletterdheid van kinderen in de groep in beeld. Op basis hiervan kun je beter bepalen op welke manier je ouders in de groep kunt informeren of ondersteunen.

Tip 4: Laat ouders zien en ervaren wat het kind op school leert

Laaggeletterde ouders hebben niet alleen moeite met lezen en schrijven, ook hebben ze vaak weinig kennis over taal, rekenen of digitale vaardigheden en het onderwijs in het algemeen. Bovendien zijn hun herinneringen aan school meestal niet positief. Nodig ouders meteen aan het begin van het schooljaar uit om te zien wat de kinderen leren en hoe. Doe dit regelmatig zodat ouders bekend raken met wat er op school gebeurt en wat hun kind leert.

Tip 5: Maak ouders bewust van hun rol

Om ouders te activeren is het belangrijk om ouders bewust te maken van het belang van hun rol in taalstimulering. Als ouders horen over het belang van hun rol, is er een belangrijk aanknopingspunt voor de samenwerking. Alle ouders willen het beste voor hun kind. Uitspraak van een moeder: 'Op de momenten in de klas ben ik gaan zien dat ik mijn kind kan helpen. Dat ik aandacht moet geven.'

Tip 6: Zorg voor begrijpelijke taal en laagdrempelige activiteiten

Een goede uitleg in begrijpelijke taal is belangrijk en draagt bij aan een prettige leersituatie. Begin bij het begin en sluit aan bij de kennis die ouders wel hebben. Uit de volgende uitspraak blijkt hoe belangrijk dat is: 'Ik weet niet hoe ik puzzel moet maken. Heb ik nooit geleerd.'

Iedere ouder heeft plezier in het spelen van memory met hun kind en het plezier van hun kind ervaren. Let op of ouders de spelregels kennen en laat ze ervaren hoe die werken. Uitleg op een gebruiksaanwijzing werkt niet. Een goed voorbeeld doet volgen.

Tip 7: Kijk naar ouders

Een planning van ouderactiviteiten helpt je op pad. Maar volg de planning niet zonder te kijken naar ouders. Begrijpen zij wat zij moeten doen? Hebben ze het puzzelen eigen gemaakt? Herhaal activiteiten om ouders vertrouwd te maken in plaats van het activiteitenschema af te maken.

Tip 8: Praten, praten, praten

Praat zelf veel met de kinderen en de ouders en stel (open) vragen. Stimuleer ouders en kinderen

Stappenplan

In dit artikel worden achtergronden en praktijkvoorbeelden besproken afkomstig uit het boekje *Taal begint Thuis*, geschreven door Martine van der Pluijm in het kader van haar promotieonderzoek met de naam *Thuis in Taal. Professionalisering van leraren ter ondersteuning van laaggeletterde ouders bij de taalontwikkeling van jonge kinderen*. Dit boekje is te downloaden via:

onderwijsbeleid010.nl/taalbeginthuis. Hierin is onder meer een stappenplan beschreven voor scholen om de samenwerking met ouders aan taal structureel vorm te geven. Komend schooljaar worden aanvullende activiteiten getest en beschreven. Ook deze aanvullende handreiking komt beschikbaar voor scholen.

tot het stellen van vragen en het bepraten van de aanpak van de activiteit.

Tip 9: Geef een tip voor thuis

Het werkt versterkend als kind en ouder de activiteit die ze op school gedaan hebben ook thuis nog eens spelen. De drempel is weg als de ouder het met het kind al gespeeld heeft. Geef het spel mee naar huis of laat kinderen en ouders zelf een spel maken zodat het thuis opnieuw gespeeld kan worden.

Tip 10: Laat ouders thuis geen schooltje spelen

Hoewel ouders het liefst een werkblad met woorden en oefeningen krijgen, is het belangrijk ervoor te waken dat thuis school wordt. Veel onderzoek laat zien dat schooltje spelen thuis juist contraproductief werkt (Pomerantz et al, 2007). In taalarme gezinnen helpt het om de thuisbetrokkenheid en taalondersteuning door ouders te versterken door gerichte tips die leiden tot meer gesprekken thuis. Bedenk wat er thuis gebeurt. Raad niet af om televisie te kijken, maar geef tips over hoe ouders kunnen praten met kinderen tijdens en na televisieprogramma's. Het gaat om een complementaire relatie: school en thuis vullen elkaar aan.

Laaggeletterde ouders verschillen ook weer niet veel van andere ouders. Alle ouders zijn gebaat bij een goede rolverdeling, heldere taal en succeservaringen. Zo ontstaan sterke banden tussen school en thuis. Juist voor de kinderen die dit het meest nodig hebben is dit van groot belang. ●

Literatuur

- De literatuurlijst is te downloaden via www.hjk-online.nl/hjk/downloads

Onafhankelijk vakblad
voor ontwikkeling,
opvoeding en onderwijs
aan jonge kinderen

Wil je meer lezen?

Neem dan nú een proefabonnement!

KLIK HIER

Elke HJK staat boordevol artikelen over scholing, ontwikkeling en opvoeding van jonge kinderen. Van objectieve en goed onderbouwde achtergrondartikelen tot vaste rubrieken met boekrecensies en praktische lestips.

Werk je in het onderwijs of de kinderopvang met kinderen van 3 tot 8 jaar? Ontvang HJK geheel vrijblijvend en inclusief toegang tot het digitale archief, drie maanden lang voor slechts € 13,50! Zo blijf jij als professional helemaal op de hoogte!

Meer weten? Ga naar www.hjk-online.nl of bel 088-2265242